

Vägen till ett bättre arbetsliv - Fackföreningsrörelsens historia och utvecklingen i världen idag

VÄGEN TILL ETT BÄTTRE ARBETSLIV

Fackföreningsrörelsens historia och utvecklingen i världen idag

**UNION
TO UNION**

LO, TCO & SACO GLOBAL

VÅRA MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER I ARBETSLIVET

”Envar har rätt att bilda och ansluta sig till fackföreningar till skydd för sina intressen.”

Ur FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, artikel 23

DET ÄR EN MÄNSKLIG RÄTTIGHET att bilda och gå med i fackföreningar. Organisations- och förhandlingsrätten är också de mest centrala bland FN-organet ILO:s kärnkonventioner, tillsammans med rätten att inte bli diskriminerad eller utsättas för slaveri, tvångsarbete eller barnarbete.

ILO:S KONVENTION 87 säger att både arbetsgivare och arbetstagare har rätt att bilda och gå med i organisationer som främjar deras intressen.

ILO:S KONVENTION 98 säger att både arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer har rätt att förhandla kollektivt och ingå kollektivavtal.

A photograph of three women standing in front of a building with a window. The woman on the left is wearing a brown leather jacket and looking towards the center. The woman in the middle is wearing a black blazer over a patterned top and has her right fist raised. The woman on the right is wearing a black turtleneck and a pink headwrap, with her left fist raised. They all appear to be in a moment of solidarity or protest.

KENYA. We can do it! Fr. vänster: Jane Wanyoike, Helen Adhiambo, Margaret Njeri, Regina Mia och Felista Mwhaki.

DE SVENSKA FACKENS INTERNATIONELLA ARBETE GÖR SKILLNAD

På företaget Kenya Nut Company är numera tio av tolv fackligt förtroendevalda kvinnor. Sexuella trakasserier har upphört, föräldraledigheten är reglerad och även säsonganställda, varav majoriteten är kvinnor, täcks av kollektivavtalet. Fackklubben på företaget har deltagit i ett projekt för att stärka kvinnor. Projektet drivs av de svenska fackförbunden Kommunal, Livs, HRF och det globala facket för arbetstagare inom livsmedel och lantbruk, IUF, i samarbete med Union to Union.

FOTO: KAREN LINDSTRÖM

BOTSWANA. Anställningarna på bussarna i Botswana är ofta informella och arbetsvillkoren dåliga. Efter en arbetsskada 2010 fick Kgomotso Panye sparken och bildade då Botswana Transport Workers' Union, BOTRAWU, tillsammans med Christopher Mogomotsi (tv).

Alla har rätt till ett bra arbetsliv

Alla förtjänar en schyst och trygg arbetsplats. Organisationsfriheten – den mänskliga rättigheten att gå med i facket – ses av de flesta i Sverige som en självklarhet. Men så har det inte alltid varit. De första arbetstagarna i Sverige som försökte organisera sig mot orättvisor och förfärliga arbetsvillkor blev ofta av med jobbet.

För drygt hundra år sedan hade människor i Sverige det lika illa som arbetstagare i låg- och medelinkomstländer kan ha det idag – med farliga arbetsmiljöer, svält, barnarbete och arbetsdagar på 12 timmar. För den som engagerade sig fackligt väntade ofta svartlistning eller fängelse. Trots att många hade ett arbete var det svårt att få ihop till det mest nödvändiga som mat och kläder.

I många länder är det fortfarande en lång väg kvar till ett bra arbetsliv. Statistiken visar att den globala trenden med osäkra anställningar blir vanligare. Allt fler riskerar att jobba under dåliga villkor, särskilt utsatta är migrantarbetare. Demokratin och yttrandefriheten är hårt ansatt, vilket påverkar villkoren på arbetsplatsen. Antalet länder där arbetstagare utsätts för våld och dödshot har ökat. Fackligt aktiva riskerar livet i många länder.

Starka och välorganiserade fackförbund som arbetar för goda arbetsvillkor behövs mer än någonsin. Arbetslivet är globalt och om arbetsvillkoren påverkas negativt i ett land så kan det ha en inverkan också i andra länder. En del av det internationella arbetet handlar därför om att stötta framväxten av starka fack i andra länder genom utvecklingsprojekt. Den som är medlem i ett svenskt fackförbund är bland annat med och stöttar barnmorskor i Nigeria som arbetar i flyktingläger, indiska gatuförsäljare och transportarbetare i Kenya. Gemensamt för dessa arbetstagare är att alla har osäkra anställningar och utsätts för många risker. Facken skapar förutsättningar att bryta sig loss ur fattigdomen och bidrar till att bygga en demokratisk tradition och trygghet för arbetstagare.

Tack vare framväxten av starka fackföreningar har det svenska samhället idag en arbetsmarknad med stor respekt för mänskliga rättigheter och jämlikhet. Vår egen historia visar att det går att göra det både bättre och säkrare på våra arbetsplatser. Därför fortsätter vi att stötta facklig organisering globalt. Tillsammans kan vi göra skillnad!

SVERIGE. Arbetstagare vid ett bygge i Sverige 1905.

Facken skapade vägar ut ur fattigdom

Starka fackföreningar är nödvändigt för att människor ska kunna ta sig ur fattigdom och kunna skapa sig en hållbar framtid. Så var det i Sverige, och så är det i många länder än i dag. Den här skriften visar hur andra före oss har kämpat för många av de rättigheter som vi idag tar för givna. Den berättar historien om hur Sverige på några hundra år gick från att vara ett fattigt land som många lämnade – till att bli ett rikt land med demokrati. Att känna till den egna historien gör det lättare att förstå vad som händer i världen idag. Följ med på en resa genom de svenska fackens historia.

Bruksorterna bidrog till tillväxten

Runt 1500-talet växte det fram gruvindustrier framför allt i Bergslagen och i norra Sverige. Bruksorterna fick en stor betydelse för landets ekonomi och Sverige blev världens största exportör av järn. Järnet var lika viktigt då som olja är numera för en del länder. De som fick slita mest var arbetstagarna på bruket som gjorde det hårda och skitiga jobbet. De jobbade tolv timmarspass, sex dagar i veckan – kvinnor, män och barn. Dessutom hade de mycket låg lön.

Men brukspatronen blev rik. Han tjänade pengar på exporten och på att lönerna var låga. Det var dessutom vanligt att brukspatronen även ägde affärerna där arbetstagare köpte sin mat. Ofta var det svårt att klara sig på den lön som betalades ut så många var tvungna att handla på kredit. Det fanns arbetstagare som stod i ständig skuld till bruksledningen och därför inte kunde flytta.

Samtidigt byggde förhållandet mellan arbetstagarna och brukspatronen på ömsesidigt beroende. Arbetstagarna var beroende av sin anställning på bruket men brukspatronen var också beroende av arbetarna, som inte var utbytbara i så hög grad. Anställningen på bruket kunde därför innebära eftertraktade förmåner. I vissa fall fanns det bruksskolor och sjuk- och pensionskassa för anställda. Fri medicin och fri sjukvård var vanligt.

Usla villkor på fabriker

Under 1800-talet gick Sverige från ett jordbrukssamhälle till ett industrisamhälle. Det skedde en snabb urbanisering. Många hoppades på en bättre framtid genom att flytta till stan. De nya fabrikena behövde arbetskraft men erbjöd usla villkor och en dålig arbetsmiljö. De anställda tjänade lite och trångboddheten var stor. Dålig hygien ledde till att sjukdomar lätt spreds. Under den här perioden var medellivslängden bara 45 år.

Staten och kyrkan hade makten i samhället. Den som var rik hade stort inflytande medan den som inte ägde något inte ens fick rösta. Brukspatroner hade makt både över lokalsamhället och förhållanden på arbetsplatsen. De kunde sätta låga löner och säga upp arbetstagare utan någon egentlig anledning. Fattiga och arbetslösa kunde sättas i tvångsarbete eller fängelse. Barnarbete var en självklar del av det svenska samhället innan kampen för skäliga arbetsvillkor tog fart.

De flesta unga kvinnor slet i andras hushåll, men under 1870-talet blev var fjärde fabriksanställd en kvinna. Kvinnor arbetade på bryggerier och inom textil-, mejeri- eller tobaksindustrin. Även om de ofta hade de tyngsta arbetena fick de en lägre lön än vad männen fick. En del kvinnor bar tegel på byggarbetsplatser medan männen hade mer kvalificerade arbeten, som murare. Få kvinnor anslöt sig till facket eftersom de där mötte motstånd från männen. Precis som på flera håll idag ledde fattigdomen till en negativ spiral. Allt det här gjorde Sverige till ett land många lämnade. Mellan 1850 och 1914 förlorade Sverige nästan en fjärdedel av sin befolkning. Många unga gav sig av till Amerika i hopp om ett bättre liv – på samma sätt som många migranter som kommer till Sverige idag.

BARNARBETET VAR VANLIGT I SVERIGE

Under första hälften av 1800-talet arbetade barn mellan 8 och 10 år inom både textilindustrin och med tillverkning av tobak, tändstickor och glas. Det var inte ovanligt att de utgjorde mer än hälften av arbetsstyrkan på fabriken. Barnen gjorde de enklaste uppgifterna men utsattes för mängder av risker. På tobaksfabriken i Malmö i början av 1800-talet arbetade barn så unga som sex år åt stadens rikaste man. Arbetsdagarna var långa – mellan tio och tolv timmar – och lönen usel.

SLAVERI OCH TVÅNGSARBETE IDAG

Enligt ILO utsätts fortfarande 25 miljoner fattiga människor runt om i världen för arbete under tvång. Tvångsarbete är vanligast inom hushållsarbete, byggsektorn och jordbruket.

152 MILJONER I BARNARBETE

En grundorsak till barnarbete är föräldrarnas låga löner. Dessutom leder barnarbetet till att vuxna konkurreras ut av den ännu billigare barnarbetskraften, vilket är förödande för både barn och vuxna. Samhället utvecklas sämre när nästa generation förvägras skolgång. Barn finns främst inom lantarbete och hushållsarbete, men arbetar även inom gruvsektorn, i sex-industrin och som barnsoldater. Siffror från 2017 visar att det finns 152 miljoner barnarbetare i åldern 5–17 år. Det är alldeles för många men visar trots allt på en framgång i kampen mot barnarbete. År 2013 var barnarbetarna 16 miljoner fler.

164 MILJONER MIGRANTARBETARE

Migrationen i hela världen ökar. Anledningen till att en människa migrerar kan vara många och sammansatta. Det kan handla om krig och oroligheter. Men allra oftast handlar det om att hitta ett jobb för att försörja sig själv och sin familj. Idag finns det 164 miljoner migrantarbetare. Det är personer som är mycket utsatta på arbetsmarknaden.

Arbetsgivare utnyttjar ofta migrantarbeters svaga ställning: de har lägre lön, har sällan anställningskontrakt och utför ofta farliga arbeten. Många som migrerar hamnar i en osund beroendeställning till arbetsgivaren. En del har lånat pengar för att kunna migrera vilket kan innebära att de förs in i arbete under tvång och fastnar i en situation där de blir livegna.

Kvinnor som arbetar i någon annans hem, hushållsanställda, har länge varit särskilt utsatta på arbetsmarknaden. Så var det i 1800-talets Sverige och så är det än idag. På bilden är Carmen Cruz, som är generalsekreterare för Conlactraho, och som organiserar hushållsanställda i Latinamerika och Karibien.

Militär sattes in mot strejkande

På 1800-talet växte pappers- och träindustrin fram i Sverige. Det var en industri där folk inte behövde utbildning för att kunna jobba. Runt 1850 gick trä om järnet som främsta exportvara i Sverige. Men på sågverken var arbetstagarnas villkor ännu sämre än på järnbruken. Industrierna kunde ha 12-timmarsskift. Arbetstagarerna hade otrygga jobb och knappt några pengar eller mat. Eftersom det fanns många arbetslösa gick jobben till dem som accepterade lägst lön.

Sågverksarbetarnas situation var så utsatt i de norrländska kustsamhällena där sågverken fanns att arbetstagarerna kände att de inte hade något att förlora. Därför är det inte konstigt att det var just här som fackföreningsrörelsen först fick fäste. Den ömsesidiga lojaliteten fanns inte heller på samma sätt som inom järnbruken. Kampen för bättre arbetsvillkor började på allvar 1879 när arbetstagarerna vid ett sågverk startade en stor strejk i Sundsvall. Sågverksägarna sänkte lönerna med 20 procent trots att den krisande sågverksindustrin fått statliga bidrag som skulle kompensera för sjunkande trävarupriser. Ilskan var stor bland sågverksarbetarna som levde i ren nöd. Det utbröt en spontan strejk. Allt arbete på sågarna i Sundsvallstrakten avstannade.

Stora militärstyrkor kallades in och de strejkande skrämdes att återgå till arbetet. Landshövdingen hotade dem med fängelse och att de skulle vräkas från sina bostäder som de hyrde av bolagen. Sågverksarbetarna var inspirerade av de frikyrkliga rörelsernas idéer kring organisering men hade ingen chans mot överheten. De blev tvungna att gå tillbaka till sina jobb och ta lönesänkningen. Men en del fick inte tillbaka sina jobb. Strejkledarna fick sparken. De blev svartlistade av alla sågverksägare. Några av dem såg inget annat val än att lämna landet för Amerika.

Men den förlorade strejken blev ändå inledning till en bättre organiserad kamp för demokrati och mänskliga rättigheter i arbetslivet.

SVERIGE. 1 maj-demonstration i Stockholm, 1910.

Facken stärkte sitt inflytande

I slutet av 1800-talet började allt fler arbetstagare gå samman för att påverka sin situation. Det här gillade inte arbetsgivarna som ville ha kvar sin makt. De som gick ut i strejk blev kallade upprorsmän och riskerade fängelse. Trots de hårda straffen blev det allt vanligare med lokala fackföreningar.

Den framväxande fackföreningsrörelsen var en del i en mylla av tankar, ideologier och visioner om rättvisa, kunskap och människovärde. Nykterhet, facklig organisering, bildning och religiös frihet var frågor som samlade många människor i starka folkrörelser.

Fackföreningarna blev fler och fler och stärkte sin position i samhället. Efter ett tag slog fackföreningarna ihop sig och bildade fackförbund. Oftast bildades det ett förbund för varje bransch. 1898 gick många av dessa förbund ihop och bildade Landsorganisationen, LO. Detta organ samlade hela arbetarrörelsen.

De nya fackföreningarna hade tre krav:

- Allmän och lika rösträtt. Det första steget togs 1909, men förverkligades först 1921 då även kvinnorna fick rösträtt.
- Rätten att gå med i och bilda fackföreningar och andra organisationer. Det förverkligades stegvis mellan 1906 och 1938 genom avtal.
- Åtta timmars arbetsdag. 48-timmarsvecka med arbete sex dagar i veckan förverkligades 1920. Men sjömän, lantarbetare och hushållsanställda ställdes utanför.

VÄRLDSUNIK MODELL

Den svenska arbetsmarknadsmodellen är världsunik genom att parterna tar eget ansvar för löner och villkor med mycket liten inblandning av staten. Det är en viktig förklaring till att organisationsgraden fortfarande är hög i Norden. Cirka 70 procent av de anställda är fackligt organiserade jämfört med ett genomsnitt i världen på sju procent. Internationellt är det vanligt att minimilöner slås fast i en lag som inte kan omförhandlas och som inte ger utrymme för parterna på arbetsmarknaden att ta ansvar för lönebildningen vilket bland annat riskerar att försvaga fackets roll.

I det internationella arbetet är en väl fungerande social dialog ett viktigt mål. Det betyder att det behövs starka och representativa parter som är villiga till ett konstruktivt samarbete. Inom EU är den sociala dialogen ett viktigt verktyg och i FN-organet ILO:s utvecklingsagenda *Decent Work Agenda* lyfts den sociala dialogen fram som ett av fyra centrala verktyg.

STREJK FÖR RÄTTEN ATT GÅ PÅ TOALETTEN

Den fackliga värdegrunden handlar om alla människors lika värde och många strejker i länder med utbredd fattigdom sker för att människovärdet inte respekteras. Strejker kan handla om rätt att gå på toaletten, att inte bli inlåst på sin arbetsplats med risk att brinna inne vid en olycka, eller protest mot att tvingas lämna graviditetstest till arbetsgivaren.

VAD ÄR SOCIAL DIALOG?

Alla former av förhandlingar, konsultationer eller helt enkelt utbyte av information mellan regeringsrepresentanter, arbetsgivare och arbetstagare rörande gemensamma ekonomiska och sociala frågor.

THAILAND. Facken arbetar globalt för att fler ska kunna organisera sig. På bara några månader hade en fackklubb på Volvos lastbilsfabrik i Thailand bildats, godkänts av myndigheterna och förhandlat fram sitt första kollektivavtal för bättre villkor. Den fackliga organiseringsgraden är låg i landet, vilket gör arbetet än mer imponerande. "Arbetstagarna är inte medvetna om vilka rättigheter de har. Det ger arbetsgivarna ett övertag," förklarar Ussarin Kaewpradap som är ansvarig i Thailand för projektet som IF Metall driver med syfte att öka den fackliga organisationen på svenska företag i landet.

SVERIGE. Författaren Elin Wägner skildrade livet för några fattiga, självförsörjande kontorister i Stockholm. De hade så låg lön att de hade svårt att klara att betala hyra och mat.

Tjänstesektorn växer

Från början var arbetstagarna inom tjänstesektorn ett litet smalt samhällsskikt av arbetsgivareföreträdare som förväntades var hundra procentigt lojala och som också betraktade sig själva som arbetsgivarnas förlängda arm. Klasssamhällets gränser var starka och de lägre tjänstemännen distanserade sig från arbetarna, deras fackliga organisationer och socialistiska idéer. Samtidigt var de själva klämda, mellan arbetarna under sig och ledningen. Den nya industrin och den tilltagande administrationen under 1800-talet gjorde att det blev allt fler arbetstagare inom tjänstesektorn. Det handlade om en växande andel kontorsarbete. Fler män än kvinnor lämnade Sverige för Amerika och det ledde till ett överskott av kvinnor. Under 1800-talet skapades nya utbildningar för kvinnor och många kvinnor från medel- och överklassen fick administrativa arbeten. Kring sekelskiftet 1900 började de arbeta på kontor. I romanen Norrtullsligan från 1908 skildrar författaren Elin Wägner livet för fyra underbetalda kvinnliga kontorister i Stockholm. Mycket kretsar kring de usla arbetsvillkoren, det gråa rutinarbetet, de oreglerade arbetstiderna och den bristande anställningstryggheten. Kvinnorna tvingades försvara sig mot sexuella trakasserier samtidigt som de försökte få den minimala lönen att räcka till hyra och mat. En kvinnlig kontorist hade en fjärdedel av en manlig kontorists lön.

SVERIGE. Var fjärde av de 200 anställda vid sulfittfabriken i Mackmyra var minderårig. De anställda jobbade tolvtimmarsskift med ett 24-timmarsskift vartannat veckoslut.

Arbetsgivarna organiserar sig

Arbetsgivarna började förstå att fackföreningarna var här för att stanna. De var tvungna att bilda en motpart. 1902 bildades därför Svenska Arbetsgivareföreningen, SAF, som idag heter Svenskt Näringsliv.

Genom bildandet av arbetsgivareföreningarna blev arbetsgivarna också starkare. Om fackföreningarna tog ut sina medlemmar i strejk, kunde arbetsgivarna lockouta arbetstagare, det vill säga stänga ute dem från arbetsplatserna och inte betala ut någon lön till dem.

Under en verkstadskonflikt 1905 strejkade järn- och metallarbetare. Strejken möttes med lockout. Det dröjde 4,5 månader tills verkstadsarbetarna kunde komma tillbaka till sina arbeten. Konflikten utmynnade i det första rikstäckande kollektivavtalet – Verkstadsavtalet, det som idag heter Teknikavtalet. År 1906 bildade arbetarna en fackförening vid Mackmyra sulfittfabrik utanför Gävle. Tre dagar senare började företaget vråka 42 arbetarfamiljer från sina bostäder. Det orsakade en folkstorm. Företagets agerande fördömdes i pressen. Efter ett halvårs strejk med stort stöd från stora delar av Sverige fick fabriksledningen vika sig. Arbetstagarna fick jobb och bostäder tillbaka och fick rätt att bilda fackförening. I konfliktens spår slöt Svenska Arbetsgivareföreningen och LO den så kallade Decemberkompromissen. Facken fick förenings- och förhandlingsrätt – arbetsgivarna fick rätt att leda och fördela arbetet och fritt anställa och säga upp arbetstagarna.

KAMBODJA. Snon Sokunthea (mitten) är medlem i textilarbetarfacket NIFTUC och arrangerar varje lördagkväll en studiecirkel med ett 15-tal unga kollegor från fabriken. "Jag har länge arbetat på fabriken och vet hur svårt det är. Jag kände därför att jag ville göra något för alla dessa unga från landsbygden som annars så lätt blir utnyttjade," säger Snon Sokunthea om varför hon efter en lång arbetsvecka i fabriken dessutom lär ut arbetsrätt till sina kollegor. NIFTUC ingår i det globala facket IndustriAll, där även svenska facken Unionen, IF Metall, Sveriges Ingenjörer och Pappers ingår.

LÖNER DET GÅR ATT LEVA PÅ

I Kambodjas textilfabriker var månadslönen runt 1 800 kronor 2018, trots att internationella beräkningar visar att en lön skulle behöva ligga på 2 300 kronor i månaden för att vara skälig. I Kambodja är de flesta arbetstagare inom textilindustrin mycket unga, kvinnliga migrantarbetare.

SVERIGE. Norra Bantorget i Stockholm 1909. Storstrejken bröt ut när arbetsgivarna ville sänka lönerna på grund av en lågkonjunktur.

300 000 gick ut i strejk

Under det tidiga 1900-talet var Sverige ett av de mest strejkdrabbade länderna i världen. Konflikter, strejker och lockouter förekom regelbundet, och mot-sättningarna var som störst 1908-1909. Ilskan växte när arbetsgivare kallade in engelska strejkbrytare till Malmö hamn. Några ungsocialister placerade en bomb på fartyget Amalthea där flera strejkbrytare låg och sov. En strejkbrytare dödades och flera skadades. Den som placerat ut bomben dömdes till döden, men fick straffet omvandlat till livstids straffarbete och kom senare att frigges.

Storstrejken 1909 blev en av de absolut största i Sveriges historia och en av de första stora kraftmätningarna på svensk arbetsmarknad. Strejken bröt ut när arbetsgivarna ville ha lönesänkningar på grund av en lågkonjunktur. Uppslutningen var nästan total och som mest strejkade 300 000 arbetstagare. Fackföreningarnas krav på bättre villkor möttes med motkrav på sänkta löner och längre arbetstider. Arbetsgivarna svarade med lockouter – att stänga ute arbetstagare från arbetsplatserna och inte betala ut någon lön.

Arbetsgivarna tog in frivilligarbetare och strejkbrytare på de viktigaste positionerna och kunde därför hålla produktionen igång. En internationell solidaritetskampanj för de svenska arbetstagarna startades. I bland annat USA, Tyskland och Serbien samlades pengar in för att stödja de strejkande arbetstagarna. Men efter tre månaders strejk hade LO:s strejkkassor tömts. Strejken fick blåsas av utan ett avtal. Den slutade med ett svidande nederlag för arbetstagarna. LO förlorade hälften av sina medlemmar. Familjer vräktes från arbetarbostäder, fackliga aktivister svartlistades och en del tvingades lämna Sverige.

Efterhand återhämtade sig de fackliga organisationerna men det skulle dröja till slutet av första världskriget innan antalet medlemmar i fackförbunden nådde samma nivåer som innan storstrejken.

VARFÖR SKA VI BRY OSS OM VILKA ARBETSVILLKOR MÄNNISKOR HAR I ANDRA LÄNDER?

Svaret kan vi hitta i vår egen historia. När vi i Sverige själva har varit utsatta har vi fått internationellt stöd. Vid storstrejken 1909 skickade järnvägsarbetare i Sarajevo sin lön för fem timmars extraarbete till de svenska fackföreningarna.

Fackets historia

FOTO: ARBETARRÖRELSENS ARKIV

1909

1881

De första fackföreningarna bildas i Sverige.

1898

Landsorganisationen, LO, en sammanlutning för fackliga organisationer för arbetare, bildas.

FOTO: AXEL MALINSTRÖM/TIT

1921

1912

Sverige blir först i världen med att införa lag om skyddsombud.

1917

Hungerkravallerna som drev på en demokratiseringsprocess.

FOTO: ARBETARRÖRELSENS ARKIV

1938

1931

Fem personer skjuts ihjäl när regeringen sätter in militär för att skingra en demonstration i Ådalen.

1938

LO och SAF träffas i stockholmsförorten Saltsjöbaden och kommer överens om spelreglerna på arbetsmarknaden - det så kallade Saltsjöbadsavtalet.

FOTO: TT

1969

1966

Stats- och kommunanställda får förhandlingsrätt och strejkrätt.

1969

Gruvarbetarstrejk i Malmfälten. 5 000 gruvarbetare strejkade under nästan två månader.

1977

LO-TCO Biståndsnämnd bildas och som idag är Union to Union.

1980

Storkonflikten - strejker och SAF lockoutar nästan 700 000 arbetstagare.

1902

Politisk strejk för allmän rösträtt. Ungefär 120 000 arbetstagare lägger ner arbetet. Svenska Arbetsgivareföreningen, SAF, som idag heter Svenskt Näringsliv, bildas.

1906

Decemberkompromissen ingås mellan SAF och LO om att arbetsgivarna skulle respektera arbetstagarnas rätt att vara med i facket om de ville. Facket accepterade att arbetsgivarna hade rätt att bestämma på arbetsplatsen och att de skulle få välja själva vilka de ville anställa.

1909

300 000 arbetstagare deltar i den första storstrejken.

1920

Åtta timmars arbetsdag för industriarbetare, sex dagar i veckan.

1921

Allmän och lika rösträtt förverkligas.

1928

Lagen om kollektivavtal antas.

1944

TCO, en sammanslutning av fackförbund för tjänstemän, bildas genom en sammanslagning av De anställdas centralorganisation, Daco, i den privata sektorn och gamla TCO i den offentliga sektorn.

Statarsystemet avskaffas - ett system där tjänstefolk slet tolv timmar om dagen på storjordbruk.

1947

Sveriges akademikers centralorganisation, Saco, bildas.

1949

Arbetskyddslagen utökas.

1974

Lagen om anställningsskydd, LAS, införs. Samma år införs föräldraledigheten.

Skyddsombudens ställning stärks genom rätten att stoppa farliga arbeten.

1976

Medbestämmandelagen, MBL, införs.

1977

Ny arbetsmiljölag.

1997

Första industriavtalet. Nytt avtal mellan fackföreningar och arbetsgivare inom den privata sektorn som blir normgivande för lönenivån på hela arbetsmarknaden.

2007

EG-domstolen dömer till fackets nackdel i den så kallade Vaxholmskonflikten. Fackligt medlemsras på grund av kraftigt höjda a-kasseavgifter.

2015

Saco blir medlem i Union to Union.

SVERIGE. Kriget var inte långt borta, hyllorna i mataffären gapade tomma och barnen var undernärda. Då startade de svenska kvinnorna vad som kommit att kallas hungerkravallerna. De ledde till demokrati för hela nationen.

Kvinnor startade hungerkravaller

1917 blev året som kom att skaka om landet i grunden. Frågan är om Sverige någon gång varit så nära en revolution. Allt ställdes på sin spets när föräldrarna inte längre hade mat att ge till sina barn.

Även om Sverige höll sig utanför första världskriget påverkades landets befolkning hårt. Kriget pågick i flera år och det ledde till att importen av mat nästan helt stoppades. Dessutom drabbades landet av missväxt. Våren 1917 började Sverige få slut på mat. Det var en situation av hunger och hungersnöd. Det hände till och med att industriarbetare gjorde räder mot bönder ute på landsbygden för att få tag i potatis.

När det dessutom visade sig att Sverige hade mat i form av inhemskt kött, men att det exporterades till Tyskland eftersom det gjorde vinsten större väcktes folkets ilska och frustration.

Det svenska folket var nära att svälta och ju längre ned på den sociala stegen, desto värre blev det. De som upplevde det allra värst var kvinnorna som skulle skaffa mat till sina hungriga familjer.

I april samma år samlades fyra kvinnor i Söderhamn för att protestera. Det blev startskottet för de kraftigaste demonstrationerna Sverige varit med om. Ilskan som hade väckts fortsatte att gro. På flera andra orter protesterade kvinnorna mot bristen på mat och inflytande.

SVERIGE. Riksdagsvalet 1921, första valet efter allmänna rösträttens införande för kvinnor.

För varje dag spred sig demonstrationerna i landet. Inom tio dagar deltog en kvarts miljon människor i hungerdemonstrationer och högljudda protester.

Efter en tid anslöt även männen och gjorde frågorna till sina. Protesterna handlade främst om bristen på mat, men även om andra missförhållanden. Man krävde bland annat politiskt inflytande, förkortning av arbetstiden, högre löner och avskaffandet av monarkin. Staten tog bland annat till polis och militär för att kväva upproret.

Makthavarna var livrädda. De politiska besluten om allmän rösträtt fattades hösten 1918. Det var rädslan för nya hungerkravaller tillsammans med revolutionerna i Ryssland och andra länder som fick motståndarna till demokrati att acceptera den allmänna rösträtten. Det blev en vändpunkt för svensk politik.

Förändringarna gynnade främst arbetarmännen som protesterat. Den manliga delen av arbetarrörelsen släpptes in i maktens korridorer, medan kvinnorna som hade varit drivkraften bakom upploppen fick vänta ytterligare några år för att så småningom få rösträtt.

FN-ORGANET ILO BILDAS

Revolutionsstämningarna i många länder efter första världskriget ledde till att FN:s fackorgan för arbetslivsfrågor, International Labour Organization, ILO, bildades år 1919. Den nya organisationen byggde på insikten att det inte finns någon varaktig fred utan social rättvisa, goda arbetsvillkor och fackliga fri- och rättigheter. Det är en unik trepartisk organisation som består av arbetsgivare, arbetstagare och regeringar från 187 länder. ILO förhandlar fram internationella regler, rekommendationer och konventioner med syfte att garantera anständiga arbetsvillkor och hindra att arbetstagare utnyttjas och exploateras.

MINSKAT DEMOKRATISKT UTRYMME FÖR FACKFÖRENINGAR I VÄRLDEN

Människor inom fackföreningsrörelsen har genom historien spelat en avgörande roll för grundläggande fri- och rättigheter. Men idag minskar det demokratiska utrymmet och rätten till organisering runt om i världen och fackligt aktiva och arbetstagare hör de till som är särskilt utsatta. Utrymmet för yttrande- och mötesfrihet krymper och i allt fler länder mördas aktiva på grund av sitt engagemang och antalet länder där arbetstagare utsätts för våld ökar kraftigt. Detta våld innefattar allt från trakasserier till kidnappningar och falska brottsanklagelser.

MED LIVET SOM INSATS

I länder där det saknas respekt för mänskliga rättigheter i arbetslivet, blir striderna även idag många och hårda. Förtryck riskerar att leda till radikalisering och våldsamma metoder. Hur ska arbetstagare kunna protestera lagligt i ett land där strejker och demonstrationer är förbjudna? Olagliga strejker och ockupationer kanske är den enda möjligheten till förändring.

PARAGUAY. Rigoberto Urbieto är president för FETRABAN (Federationen för bankanställda i Paraguay) och han berättar att regeringen bedriver direkt anti-fackligt arbete. "För att bilda ett fack och bedriva fackligt arbete krävs det att vi fyller i dokument från regeringen, men regeringen vägrar lämna ut dessa dokument så nu kan vi inte registrera oss. Detta trots att vår konstitution säger att alla medborgare har rätt att vara fackligt aktiva och bilda fackföreningar."

SVERIGE. Begravning av dem som sköts till döds i Ådalen 1931. Händelsen ledde till enorma protester i hela landet. På gravstenen för fyra av dödsopferna finns texten: "Här vilar en svensk arbetare, stupad i fredstid, vapenlös, värnlös, arkebuserad av okända kulor. Brottet var hunger. Glöm honom aldrig."

Åtta timmars arbetsdag för industrin

I Sverige gick utvecklingen långsamt mot större stabilitet och respekt för mänskliga rättigheter. Fackföreningarna drev på för att få kortare arbetstid och bättre arbetsmiljö. År 1919 infördes åtta timmars arbetsdag för industriarbetare i Sverige.

Samtidigt var Svenska Arbetsgivareföreningen, SAF på offensiven. Industrin hade klara syften att sänka lönerna. Men några dramatiska förändringar i löner och arbetsvillkor lyckades arbetsgivarna inte åstadkomma.

1930-talet präglades av en djup depression, en lågkonjunktur som följde en stor börskrasch i New York 1929. Arbetslösheten sköt i höjden.

I takt med att fler fackförbund växte fram slöts allt fler nationella kollektivavtal. Ändå präglades 1920 och 1930-talet varje år av hundratals strejker och lockouter – där arbetsgivare stängde av sin personal från arbete under pågående konflikt. Den ekonomiska återhämtningen försvårades och båda parter led av konflikterna. Strejkbryteri rörde upp starka känslor hos strejkande arbetstagar. Det kulminerade i skotten i Ådalen 1931 då militärer öppnade eld och dödade en åskådare och fem arbetstagar. De var på väg för att demonstrera mot strejkbrytare och lönesänkningar vid sågverk och massfabriker. Skotten utlöste enorma protester över hela landet och blev en brytpunkt i svensk historia. Ett tidigare politiskt instabilt Sverige med flest arbetsmarknadskonflikter i hela Europa kom i stället att präglas av den svenska arbetsmarknadsmodellen där fack och arbetsgivare ingår kollektivavtal och löser konflikter genom kollektiva förhandlingar.

SVRIGE. Bild från det konstituerande mötet av DACO 1931.

Tjänstemän och akademiker bildar fackföreningar

Arbetstagarna inom tjänstesektorn växte i antal. Att arbetarna hade lyckats bilda fackföreningar blev en inspiration och det som bland tjänstemännen först kallades intresseföreningar blev fackföreningar. Tjänstemän inom industrin var först ut att organisera sig.

1931 bildades en gemensam facklig landsorganisation för privatanställda tjänstemän – Daco. Den viktigaste frågan för Daco var rätten att förhandla kollektivt – eftersom arbetsgivarna vägrade att förhandla med tjänstemännen. Först 1936 fick anställda inom tjänstesektorn samma förenings- och förhandlingsrätt som arbetarna. Tjänstemän som var anställda vid stat och kommun bildade TCO 1937. De två centralorganisationerna slogs så småningom samman och det moderna TCO bildades 1944.

MÅNGA INOM TJÄNSTESEKTORN ÄR MED I FACKET

I Sverige har vi numera en hög facklig organisationsgrad bland arbetstagare inom den privata tjänstesektorn. Det är vi i princip ensamma om i hela världen. Unionen är Nordens största fackförbund.

1947 bildades Sveriges Akademikers Centralorganisation, Saco. Redan från början krävdes examen från högskola, universitet eller liknande för att få gå med i Saco. Men det dröjde länge innan de fick strejk- och förhandlingsrätt och ända till slutet av 1960-talet innan privatanställda akademiker inom industrin kunde teckna kollektivavtal. De flesta akademikerna på 1940-talet var offentliganställda, som statstjänstemän, jurister, läkare eller lärare.

SCHWEIZ. FN-organet för arbetslivsfrågor, ILO, antog för några år sedan en konvention för att ge bättre arbetsvillkor för hushållsanställda, som tidigare varit nästintill rättslösa. Sverige ratificerade konventionen 2018. Här demonstrerar medlemmar från International Domestic Worker's Federation framför FN i Genève för att försvara hushållsställda migranternas rättigheter i Qatar. Barbro Budin näst längst till höger var under många år jämställdhetsansvarig på IUL, livsmedelsarbetarnas globala yrkesfack.

HUSHÅLLSANSTÄLLDA SÄRSKILT UTSATTA

Hushållsarbetare har historiskt sett tjänat sämst och oftast ställts utanför det fackliga arbetet. Än idag har hushållsanställda på många platser i världen lägst löner och skillnaderna i lön mellan män och kvinnor är också störst inom sektorn. Många som arbetar i andras hem är unga och har migrerat. De flesta bor på jobbet, det vill säga i det hem de arbetar i vilket gör dem extra utsatta.

SVERIGE. Efter förhandlingar i stockholmsförorten Saltsjöbaden slöt LO och SAF 1938 ett banbrytande avtal som definierade spelreglerna på arbetsmarknaden - det så kallade Saltsjöbadsavtalet.

Avtal om spelregler gav arbetsro

Röster höjdes om att införa nya lagar för att komma tillrätta med oron på arbetsmarknaden. Men staten ville inte gärna lägga sig i och Svenska Arbetsgivareföreningen och LO ville ha kontroll över villkoren. 1938 hade både LO och SAF växt sig så starka att de kunde börja förhandla och samverka på central nivå. Då slöts Saltsjöbadsavtalet, ett huvudavtal mellan SAF och LO som definierade spelreglerna på arbetsmarknaden. LO och SAF var sällan överens, men var eniga om en sak: de ville inte att staten skulle lägga sig i arbetsmarknadsfrågorna. Därför möttes de i Saltsjöbaden och kom överens om några viktiga principer:

- Organisations- och förhandlingsrätten slogs fast.
- De kom överens om att förhandla om löner och arbetsvillkor utan statlig inblandning.
- De kom överens om regler för strejker och lockouter – när arbetsgivare stänger av sin personal från arbete under en pågående konflikt.

Saltsjöbadsavtalet blev grunden för det samförståndsklimat och relativt lugn som sedan kom att forma svensk arbetsmarknad. Det kallas för Saltsjöbadsandan och den svenska modellen. Utan statlig inblandning kunde facket och arbetsgivaren fortsätta att ha ett starkt inflytande.

Gruvstrejken i Malmfälten

Efter andra världskriget blomstrade den svenska ekonomin. Det var knappt någon arbetslöshet och det stärkte den fackliga rörelsen och möjligheterna att höja löner och förbättra arbetsvillkoren. En stark välfärdsstat började byggas upp. Detta skedde dels genom framsteg i fackliga förhandlingar och kollektivavtal, dels genom lagstiftning.

FOTO: TT

SVERIGE. Gruvarbetare med plakat: "Vi är ej maskiner".

1950- och 1960-talen var en period av snabb ekonomisk tillväxt. Det blev brist på arbetskraft och arbetskraftsinvandringen ökade. Antalet anställda inom industrin steg kraftigt.

I början av 1960-talet anställdes allt fler inom den offentliga sektorn. När barnomsorgen byggdes ut på 1960- och 1970-talet underlättade det kvinnors möjligheter att komma ut på arbetsmarknaden. Men förvärvsarbetande kvinnor hänvisades till arbeten med låg status och lön, med små möjligheter till vidareutbildning och karriär.

Utbildningssystemet byggdes ut, sociala reformer som pension och sjukförsäkring genomfördes, arbetstiden förkortades och semestrarna blev längre. 1969 inleddes gruvstrejken i Malmfälten i Norrbotten som lamslog verksamheten vid det statliga bolaget LKAB. Strejken var en protest mot den höga arbetstakten och den auktoritära företagsledningen som infört amerikanska metoder där de ville kontrollera arbetet i detalj. Gruvarbetarna på statliga LKAB strejkade vilt i två månader kring årsskiftet 1969-70 för bättre löner och villkor. När strejken avslutades 1970 hade gruvarbetarna drivit igenom att ett ackordssystem avskaffades, att månadslön infördes och att lönerna höjdes med 14 procent.

Strejken är en del av förklaringen till varför lagen om anställningsskydd, LAS och Medbestämmandelagen, MBL, kom att införas. Dessa förändringar innebar att facket fick en starkare roll och kunde bland annat förhandla åt sina medlemmar vid uppsägningar eller förändringar av verksamheten. Arbetsgivarna var kritiska till nya lagar som de menade hämmade företagen och företagande.

LIKA LÖN FÖR LIKA ARBETE?

Globalt sett är många familjeförsörjare kvinnliga småföretagare som arbetar i den informella ekonomin, där det är mycket svårare att bilda fackföreningar. Inom den informella ekonomin finns alla som står utanför arbetsmarknaden och skattesystemet men som försöker försörja sig på olika sätt. Minst 2 miljarder arbetstagare världen över är utan några som helst skyddsnet.

I Indien samarbetar de svenska facken Unionen och IF Metall med fackförbundet SEWA som organiserar egenanställda kvinnor. Kvinnorna jobbar i den informella ekonomin som sysselsätter över 90 procent av arbetskraften i Indien.

SEWA hjälper bland annat sopletarna på Ahmedabads största soptipp och andra kvinnor som jobbar som gatuförsäljare. Fackklubben vid soptippen ställer krav på de stora uppköparna av plast och järnskrot. De hjälper till med utrustning, ger förhandlingshjälp och utfärdar identitetskort. Fackförbundet har även startat en bank som ger kvinnor makt över sina egna pengar och möjlighet till mikrolån. SEWA har också utvecklat en app som används för att rekrytera nya medlemmar. Idag har fackförbundet en och en halv miljon medlemmar.

INDIEN. Det indiska fackförbundet SEWA värvar medlemmar bland kvinnor som arbetar i sina bostäder med exempelvis vävning. "Män har sina egna fackförbund och de förbunden vill inte acceptera oss fullt ut. Vi måste strida om allt för att bevisa vad vi går för," säger Ramila Parmar som varit med i SEWA i 35 år.

Storkonflikt som bröt samordningen

Så sent som 1966 hade anställda i stat, kommun och landsting fått rätt att ta till stridsåtgärder och de första som gick ut i strejk var lärarna i Saco. Den strejken blev framgångsrik, men nästa stora akademikerstrejk, 1971, slutade med att riks-dagen tvingade tillbaka de strejkande till jobbet med en tvångslag. På 1970-talet steg inflationen. Facken ställde krav på kompensation genom lönehöjningar. 1980-talet inleddes med en storkonflikt. LO tog ut över 100 000 arbetstagare i strejk och Svenska Arbetsgivareföreningen svarade med att stänga ute 700 000 arbetstagare från sina arbetsplatser. Under nästan två veckor låg stora delar av Sverige nere. I Stockholm upphörde kollektivtrafiken i stort sett att fungera. Till slut gick SAF med på LO:s krav om höjda löner och blåste av konflikten.

Efteråt ifrågasattes modellen där facken förhandlade centralt. En konsekvens blev att förhandlingarna i stället flyttades ut till förbunden och arbetsplatserna.

LO började förlora sin dominans på arbetsmarknaden vilket försvårade möjligheten att utgöra norm för lönesättningen på hela arbetsmarknaden. TCO tog allt större plats både i debatten och i förhandlingarna. Mellan åren 1980 och 1990 stod TCO-förbund bakom ett drygt tjugotal större, lagliga strejker. Sjuksköterskor, industritjänstemän och lärare lyckades driva igenom stora lönefyft med hjälp av hot om strejk.

1997 kom fack och arbetsgivare överens om Industriavtalet som blev ett nytt sätt att hantera förhandlingar på den svenska arbetsmarknaden. Sedan dess har det avtalet blivit riktlinje för löneökningarna på hela arbetsmarknaden. I samband med Industriavtalet bildades också Medlingsinstitutet. Myndighetens uppdrag är att se till att avtal om lön och villkor för anställda inte stör Sveriges ekonomi. I början av 1990-talet drabbades landet av den värsta krisen under efterkrigstiden. Sverige gick från nästan full sysselsättning till massarbetslöshet. Det inleddes en utveckling där fler tvingades till osäkra och tidsbegränsade anställningar.

Den svenska arbetsmarknadsmodellen fortsatte att förändras. Gränserna suddades ut alltmer mellan export och hemmamarknaden. Då avtog industrins intresse av att hålla sysselsättning och efterfrågan uppe i Sverige. Med utbredningen av de multinationella koncernerna med produktion i allt fler länder skapades helt nya förutsättningar för de fackliga organisationerna. Fackföreningsrörelsen vann en viktig seger när Handelsanställdas förbund 1995 lyckades få den internationella leksakskedjan Toys R Us att ingå kollektivavtal. Det blev viktigare för facken att etablera samarbete över de nationella gränserna.

SVERIGE. En städstrejk 1974-1975 berodde på missnöje med arbetsgivaren, det multinationella bolaget ASAB, som erbjöd ett tungt arbete till låg lön och dåliga arbetstider. Strejken började i Borlänge och spreds till Malmfältten, Skövde och Umeå. Solidariteten med städerskorna var stor i landet, många samlade in pengar och anordnade stödaktioner.

Lika lön för lika arbete

2004 inleddes en uppmärksammas konflikt i Vaxholm då principen om lika lön för lika arbete utmanades. Ett lettiskt byggföretag vägrade att teckna avtal med facket för företagets lettiska arbetstagare, som byggde om en skola. Fackförbundet Byggnads blockerade infarten till det omstridda skolbygget, som en del av fackliga stridsåtgärder i enlighet med svensk lag. Efter många turer gav EU-domstolen företaget rätt. Det var enligt domstolen inte tillåtet att strejka eller sätta företag i blockad om det fanns ett utländskt kollektivavtal. Sverige fick ändra lagen och facket betala skadestånd. Efter domen kom allt fler till Sverige för att jobba, för mycket lägre löner än vad de svenska avtalen godkände. Men några år senare, 2017, justerades den omstridda lagen och numera finns det möjlighet att tillgripa fackliga åtgärder i vissa fall.

VÄGEN TILL EN JÄMSTÄLLD VÄRLD GÅR GENOM FACKEN

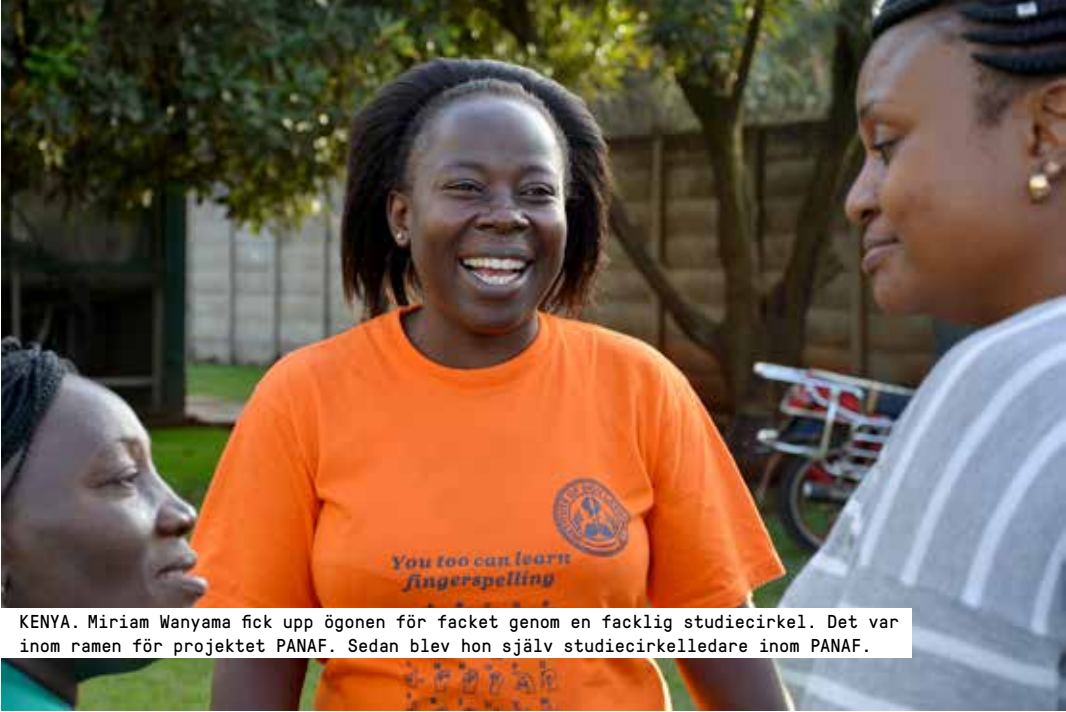
Lägre lön, trakasserier, dubbelarbete och brist på inflytande och tillgång till arbete är vardag för kvinnor över hela världen. Därför jobbar fackföreningsrörelsen globalt för att skapa jämställdhet.

Skillnaderna mellan kvinnors och mäns arbets- och lönevillkor runt om i världen fortsätter att vara stora. Detta trots att jämställdhet ökar möjligheterna för ekonomisk utveckling. I genomsnitt tjänar världens kvinnor som arbetar 26,5 procent mindre än män. Värst är det i Asien, enligt världsfacket ITUC. Organisationen ser också att lönediskrimineringen är värre i de länder och branscher där facket är svagt. Om löneutvecklingen i världen fortsätter i samma takt som idag blir lönerna lika först om 70 år.

KENYA. Sara Nyokabi arbetar som busskonduktör i Kenyas huvudstad Nairobi. Snart ska ett nytt miljövänligare system för bussar införas i huvudstaden. Det svenska facket Seko och globala transport-facket ITF samarbetar med bland annat Sara Nyokabis fackförbund för att skapa grönare och säkrare jobb för dem som arbetar inom det nya transportsystemet.

KENYA. Miriam Wanyama fick upp ögonen för facket genom en facklig studiecirkel. Det var inom ramen för projektet PANAF. Sedan blev hon själv studiecirkelledare inom PANAF.

Global utblick – så har facken gjort skillnad

Brasiliens ekonomi har växt i årtionden och för den utvecklingen har facket spelat en avgörande roll. Starka fackföreningar växte fram på industrierna i São Paulo och deras strejker bidrog till att militärjuntan föll 1985. Det fackliga arbetet hade fostrat många som var beredda att arbeta för en demokrati och en rättvisare fördelning, bland dem Luiz Inácio Lula da Silva som senare blev Brasiliens president.

I Polen växte den nya fria fackliga rörelsen Solidaritet fram vid samma tid. Med strejker och sin demokratiska ideologi bidrog den starkt, både till Berlinmurens fall 1989 och en demokratisering av hela Östeuropa.

I Sydafrika var den fackliga rörelsen Cosatu helt avgörande i kampen mot apartheid under 1970- och 1980-talet. Den svenska fackliga rörelsen backade upp Cosatu genom internationellt stöd och enskildas engagemang.

I flera länder med väpnade och politiska konflikter har den fackliga rörelsen också spelat en avgörande roll i att förhandla fram fredsavtal och överbrygga motsättningar. Konflikthantering och fredsarbete är till exempel en viktig komponent i det stora fackliga utbildningsprogrammet PANAF där fackföre-

ningar i 16 länder i Afrika ingår och som stöds av både LO, TCO och deras motsvarigheter i Belgien och Brasilien. Även i samband med fredsavtalet i Colombia har facket spelat en avgörande roll. Ett annat exempel är Tunisien där facket spelat en nyckelroll både i störtandet av den forne diktatorn Ben Ali, strävandet mot demokrati och att överbygga motsättningar mellan olika grupper efter revolutionen.

Facket – världens största folkrörelse

Det är bara sju procent av den globala arbetskraften som är organiserad i fria, och självständiga fackföreningar och de som är arbetslösa runt om i världen blir inte färre. Trots den låga organisationsgraden globalt är facket världens största folkrörelse. Ingen annan organisation än ITUC – världsorganisationen för facken – har 207 miljoner medlemmar över hela världen. Att vara medlem i ett fackförbund är att vara en del av den internationella fackliga rörelsen för att göra skillnad.

Ny typ av arbetsmarknad innebär utmaningar

Men facken står inför stora utmaningar. Att världsekonomin har globaliserats har bidragit till att den svenska arbetsmarknadsmodellen har försvagats. Det blir fler otrygga jobb. De flesta som jobbar i låg- och medelinkomstländer gör det under usla villkor och saknar formell anställning och därmed grundläggande rättigheter. Det har blivit vanligt med långa kedjor av underentreprenörer. Bolag upphandlar tjänster och personal hyrs in från bemanningsföretag. Det försvårar för facken att driva arbetsmiljöfrågorna framgångsrikt. Företag och industrier flyttar till länder där arbetstagare inte har lika mycket inflytande på sina arbetsplatser som vi har i Sverige. Därför måste facken, precis som företagen, också organisera sig globalt och ha stark närvaro över hela världen.

Alla borde ha en schyst och trygg arbetsplats och ska vi nå de Globala målen för en hållbar utveckling måste exempelvis alla tjäna en lön det går att leva på och där ingen riskerar livet på sitt jobb. Det är dels en fråga om allas lika värde, men handlar också om att ingen arbetstagare tjänar på att en annan har dåliga arbetsvillkor.

MOT VÅLD OCH SEXUELLA TRAKASSERIER

Ett viktigt område för fackförbund över hela världen är att arbeta mot våld och sexuella trakasserier i arbetslivet och i hemmet. 818 miljoner kvinnor globalt har utsatts för sexuellt eller fysiskt våld - i hemmet, offentlig miljö eller på jobbet. Det motsvarar 35 procent av alla kvinnor. 2019 antog FN-organet ILO en konvention om våld och trakasserier i arbetslivet. Det skedde kort efter att den så kallade #Metoo-rörelsen gjort problemen smärtsamt aktuella genom att uppmärksamma omfattningen av sexuella trakasserier mot kvinnor.

NIGERIA. Global solidaritet i Nigeria. Akademikerförbundet SSR samarbetar med fackliga kollegor i Nigeria för att förbättra arbetsvillkoren för dem som arbetar i flyktingläger. Moradeke Abiodun-Badru, är projektsamordnare för vårdfacket NANNM som samarbetar med det globala facket PSI och Akademikerförbundet SSR med att utbilda barnmorskor och sjuksköterskor som arbetar i lägren om deras rättigheter. "Jag började arbeta med internflyktingar 2015 och såg att det fanns ett stort gap mellan flyktingarnas behov och vad de har tillgång till."

UKRAINA. Fackligt aktiva som kämpar för anständiga arbetsvillkor inom byggbranschen.

DEN GLOBALA FACKLIGA RÖRELSEN

Världsfacket ITUC är den internationella federationen för världens fria, oberoende och demokratiska fackliga organisationer. Med över 330 medlemsorganisationer i mer än 163 länder representerar ITUC 207 miljoner arbetstagare över hela världen. Svenska medlemmar är LO, TCO och Saco. De flesta av de svenska fackförbunden är medlemmar i globala branschfack. De organiserar fria och demokratiska fackföreningar världen över som är verksamma inom samma sektorer. Både världsfacket ITUC och de globala facken har regionala kontor.

DE GLOBALA FACKEN

Den demokratiska globala fackföreningsrörelsen, indelad i 11 globala fack, representerar 207 miljoner arbetstagare.

BWI – Building and Wood Workers' International – www.bwint.org

EI – Education International – www.ei-ie.org

IndustriAll Global Union – www.industriall-union.org

FIA – International Federation of Actors – www.fia-actors.com

ICN – International Council of Nurses – www.icn.ch

IFJ – International Federation of Journalists – www.ifj.org

FIM – International Federation of Musicians – www.fim-musicians.com

ITF – International Transport Workers' Federation – www.itfglobal.org

IUF – International Union of Food, Agricultural, Hotel, Restaurant, Catering, Tobacco and Allied Workers' Associations – www.iuf.org

PSI – Public Services International – www.world-psi.org

UNI – Uni Global Union – www.uniglobalunion.org

OM UNION TO UNION

Union to Union är en partipolitiskt och religiöst obunden ideell förening. Medlemmar i föreningen är LO, TCO och Saco. Union to Union arbetar för goda arbetsvillkor, demokrati, en rättvis fördelning av resurser och hållbar utveckling. Därför verkar vi i människors vardag, i deras arbetsliv. Det gör vi genom att sprida kunskap om mänskliga rättigheter och styrkan i att organisera sig fackligt för att tillsammans öka var och ens möjlighet till försörjning. Union to Union samarbetar med fackliga organisationer över hela världen och stöttar på plats – genom över 100 fackliga utvecklingsprojekt i ett nittiotal länder. Union to Union är en så kallad strategisk partner till Sida. Verksamheten finansieras genom anslag från Sida samt med medel från den svenska fackföreningsrörelsen.

LÄS MER: på www.uniontounion.org

Union to Union 2020.

Text: Ida Karlsson.

Grafisk form och produktion: Ulrika L

Forsberg, Press Art.

Tryck: TMG Tabergs AB, januari 2020.

ISBN nr: 978-91-985916-0-6

Skriften är framtagen med stöd av Sida.

Sida svarar ej för innehållet.

Omslagsfoto: Syarliza, fackligt aktiv på
Ikea-varuhuset i Kuala Lumpur.

Foto: Åsa Svensson.

Sverige i världen – då och nu

Starka fackföreningar och möjlighet att förhandla kollektivt för bättre villkor är nödvändigt för att människor ska kunna ta sig ur fattigdom. Så var det i Sverige, och så är det nu i många av världens länder. Den globala konkurrensen sätter arbetsförhållanden och lönenivåer under tryck överallt. Därför handlar det internationella fackliga arbetet lika mycket om internationell solidaritet som att försvara arbetsförhållanden här hemma. Därför är det viktigt att engagera sig i vad som händer bortom Sveriges gränser. Att känna den egna historien gör det lättare att förstå vad som händer i världen idag.

Upplandsgatan 3
S-111 23 Stockholm,
Sweden
tel: +46(0)8 798 00 00
info@uniontounion.org
@uniontounion
www.uniontounion.org

